

ĐỊNH DANH CÁC LOÀI LAN GẤM TRÊN ĐỊA BÀN XÃ ĐẮK RONG VÀ XÃ SON LANG, HUYỆN KBANG, TỈNH GIA LAI

Nguyễn Hữu Chiêu¹

Ngày nhận bài: 11/08/2022; Ngày phản biện thông qua: 02/12/2022; Ngày duyệt đăng: 30/01/2023

TÓM TẮT

Cây Lan gấm (*Anoectochilus* sp.) là một thảo dược quý, giá trị kinh tế cao, trong tự nhiên đang bị thu hái một cách triệt để, có nguy cơ tuyệt chủng cao. Nghiên cứu đã khảo sát 6 tuyến điều tra tại 2 xã Đăk Rong và Sơn Lang của huyện Kbang tỉnh Gia Lai, thu thập mẫu trên các tuyến khảo sát để định danh loài bằng phương pháp So sánh hình thái. Kết quả cho thấy, đã định danh được hai loài Lan gấm phân bố trên địa bàn là *Anoectochilus roxburghii* (Wall.) Lindl. và *Anoectochilus lylei* Rolfe ex Downie, khác nhau về màu lá và gân lá. Loài *Anoectochilus lylei* Rolfe ex Downie có lá màu xanh gân trắng, loài *Anoectochilus roxburghii* (Wall.) Lindl. có màu nâu gân hồng. Kết quả này góp phần xác định phân bố cây Lan gấm; đóng góp vào việc bảo tồn và phát triển cây Lan gấm.

Từ khóa: Định danh, Đăk Rong, Lan gấm, Phân bố, Sơn Lang.

1. MỞ ĐẦU

Tây Nguyên nói chung, Gia Lai nói riêng có điều kiện tự nhiên phù hợp với sinh trưởng phát triển của cây Lan gấm (*Anoectochilus* sp.) còn gọi là Lan kim tuyến là một thảo dược quý có giá trị kinh tế cao. Y học cổ truyền và các nghiên cứu y học hiện đại đã ghi nhận tác dụng dược lý đa dạng như: bồi bổ cơ thể, tăng cường sức khỏe, bảo vệ gan, suy thận, phòng ngừa và hỗ trợ điều trị ung thư, bệnh tiểu đường, điều trị các bệnh tim mạch, chống oxy hóa, tăng cường miễn dịch, kháng viêm, ... (Võ Văn Chi, 1997; Phạm Hoàng Hộ, 2000, Du *et al.*, 2000; Du *et al.*, 2001; Wang *et al.*, 2002; Du *et al.*, 2008; Hai *et al.*, 2010; Ma *et al.*, 2010; Hsiao *et al.*, 2011; Zhang *et al.*, 2013). Vì giá trị kinh tế cao nên hiện nay cây Lan gấm tự nhiên bị thu hái một cách triệt để, dẫn đến nguy cơ tuyệt chủng cao, các loài Lan nói chung đã được đưa vào nhóm IIA của Nghị định 06/2019/NĐ - CP (Nghị định 84/2021/ NĐ-CP về sửa đổi, bổ sung) và Sách đỏ Việt Nam (Nghị định 06/2019/NĐ-CP; Sách đỏ Việt Nam, 2007). Vì vậy, tiến hành nghiên cứu bảo tồn, phát triển Lan gấm là vấn đề rất cần thiết.

Đề tài “Ứng dụng tiến bộ khoa học và công nghệ trong nhân giống và xây dựng mô hình trồng Lan Kim tuyến dưới tán rừng tự nhiên tại huyện Kbang, tỉnh Gia Lai” đã được thực hiện năm 2019 bởi Công ty cổ phần Việt Nga Gia Lai thông qua phương pháp So sánh hình thái, đề tài đã tiến hành “Định danh các loài Lan gấm trên địa bàn xã Đăk Rong và xã Sơn Lang, huyện Kbang, tỉnh Gia Lai” nhằm bổ sung cơ sở dữ liệu khoa học cơ bản cho chi Lan gấm Việt Nam.

Chi Lan gấm (*Anoectochilus*) thuộc họ Lan (*Orchidaceae*), trên thế giới có khoảng 51 loài

tự nhiên. Ở châu Á (Sri Lanka, Ấn Độ, Nhật Bản, Malaysia, Indonesia, đảo Thái Bình Dương, Trung Quốc, Việt Nam,...) có khoảng 40 loài Lan gấm. Trong đó, Trung Quốc có khoảng 20 loài, Việt Nam có khoảng 12 loài Lan gấm. Tại Việt Nam Lan gấm phân bố ở nhiều tỉnh như: Lào Cai, Hà Giang, Yên Bái, Vĩnh Phúc, Hà Tây, Quảng Trị, Tuyên Quang, Nghệ An, Hòa Bình, Kon Tum, Gia Lai, Đăk Lăk, Đăk Nông, Lâm Đồng,... (Phạm Hoàng Hộ, 2000; Phan Xuân Huyền, 2017). Như vậy, chi Lan gấm phân bố khá rộng rãi ở nước ta. Tuy nhiên, do có nhiều loài khác nhau nên việc xác định chính xác tên khoa học cho mỗi loài ở từng khu vực phân bố nhằm tạo cơ sở cho nghiên cứu phát triển là có ý nghĩa.

Lan gấm hầu hết phân bố ở kiểu Rừng kín lá rộng thường xanh á nhiệt đới núi thấp, cấu trúc rừng thường có hai tầng cây gỗ, độ tán che thường từ 85 - 90%, nơi cây bụi và thảm tươi thưa thớt. Đôi khi có thể gặp Lan gấm ở kiểu Rừng kín lá rộng thường xanh nhiệt đới.

Lan gấm chủ yếu phân bố ở nơi đất giàu mùn, ẩm ướt, thoáng khí, lớp thảm mục dày. Đôi khi cây mọc trên các tảng đá ẩm, trên các đoạn thân gỗ mục, trong hốc cây. Có thể tìm thấy Lan gấm nơi ẩm ướt, ven khe suối, dưới tán rừng cây gỗ lớn.

Lan gấm có thể gặp ở hầu hết các vị trí chân núi, sườn núi, đỉnh núi. Chúng thường phân bố ở độ cao từ 500 m trở lên so với mực nước biển và tập trung nhiều ở độ cao trên 1.000 mét (Phạm Hoàng Hộ, 2000).

Các mẫu sau khi thu thập sẽ được mô tả chi tiết các đặc điểm hình thái và được định danh (xác định tên khoa học) bằng các tài liệu chuyên khảo.

¹Trạm khuyến nông huyện K'Bang, tỉnh Gia Lai;

Tác giả liên hệ: Nguyễn Hữu Chiêu; ĐT: 0905834389; Email: huongthien63@gmail.com.